

CARTE GEOGRAPHIQUE
DE LA VALLÉE
D'ANDORRA
1777

MR. LENGELÉE
Ing. Geographe du Roi

La *Carte Geographique de la Vallée d'Andorra*, datada del 1777, és un manuscrit històric únic com a primera font cartogràfica documentada del país. Es tracta del primer mapa geogràfic oficial que es coneix de les Valls d'Andorra, guardat fins avui a l'Arxiu Nacional d'Andorra i que per primera vegada surt de les dependències que el custodiaven per arribar al conjunt de la població.

Obra de l'enginyer francès Nicolas Lengelée, l'original és una peça excepcionalment bastida: de grans dimensions, manuscrita i pintada amb gran habilitat. Un treball de gran vàlua artística a l'altura de la transcendència estratègica de l'encàrrec del Consell General, pel moment històric en què va ser concebut. El mapa va permetre dotar les Valls d'Andorra d'un dels instruments administratius més preuats: la delimitació sobre el paper del propi territori. Després de la Guerra de Successió, Andorra necessitava mantenir la seva neutralitat i la sobirania, i el treball de Lengelée és una mostra dels esforços que es van fer administrativament per aconseguir-ho.

Per a Crèdit Andorrà és una sincera satisfacció promoure l'edició d'un treball que ens permeti a tots conèixer una mica més el nostre passat, d'on venim, les nostres arrels, allò que ens defineix i que ens ha fet específics al llarg dels segles. El nostre compromís amb Andorra i amb les persones que hi vivim es fa palès de nou amb la publicació en format quadríptic del primer mapa de les Valls. És una expressió més del nostre desig de contribuir al desenvolupament de la nova Andorra. Avui, girem els ulls enrere per avançar amb pas ferm i decidit cap al futur.

Jaume Casal Mor
President del Consell d'Administració
de Crèdit Andorrà

El segle XVIII és un període transcendental per a Andorra perquè, marcat per les conseqüències que tindrà la Guerra de Successió a la monarquia hispànica, serà l'inici del llarg camí que Andorra haurà de recórrer fins a aconseguir la independència política.

Aquest serà el segle de l'acció política per conservar i mantenir la neutralitat de les Valls d'Andorra, en què intervindran diversos factors: la sobirania compartida entre dos jurisdiccions; petites dosis de sort, com l'acció del bisbe Simeó de Guinda i Apeztegui després de la Guerra de Successió o com la situació viscuda amb la Revolució Francesa i l'inici de la república, i l'art de la diplomàcia per part de les institucions andorranes, clau per al manteniment de la neutralitat andorrana i vital per a la seva supervivència.

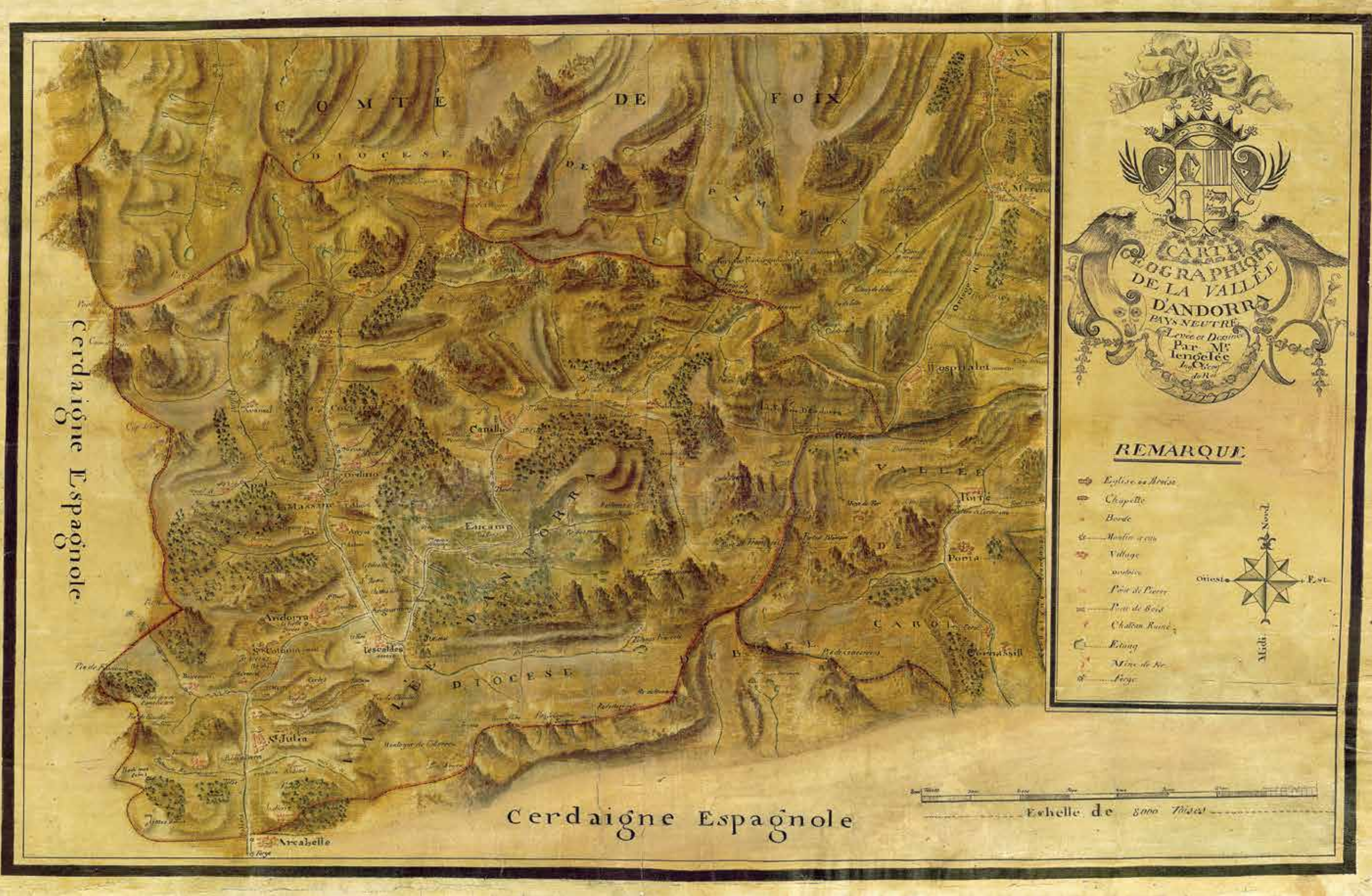
Al llarg de tota l'època moderna es va anar consolidant la via andorrana com una via òptima per comerciar entre els dos vessants dels Pirineus precisament per raó dels seus privilegis, perquè garantien amb més facilitat els fluxos comercials i facilitaven, també, el contraban que la situació de país de frontera afavoria. La situació canviarà amb els esdeveniments d'inicis de segle. Per primera vegada, les monarquies francesa i hispànica passaven a ser potencialment aliades i la situació de privilegi d'Andorra quedava tocada. Amb el Decret de Nova Planta, vigent des del 1716, va perillar el manteniment dels privilegis econòmics i socials d'Andorra.

Bona part del segle XVIII està marcada per la lluita contra el contraban, especialment del tabac, per les tensions que aquest fet arribà a ocasionar a l'hora de confirmar privilegis, i per la redacció el 1748, per encàrrec del Consell General, amb l'adveniment al tron espanyol de Ferran VI, del *Manual Digest de les Valls neutres d'Andorra* d'Antoni Fiter i Rossell (1706-1748), un assaig que analitza la neutralitat andorrana al llarg dels segles i ordena les bases jurídiques per mantenir-la en el futur.

La segona meitat del segle es continua caracteritzant per la defensa de la neutralitat andorrana, amb moments difícils com la Gran Guerra (1793-1795) entre la França revolucionària i Espanya, i el període comprès entre 1793 i 1806, en el qual es van trencar els lligams institucionals amb Andorra perquè es considerava el senyoriu una reminiscència de l'època feudal.

Malgrat els fets de la Guerra de Successió i les seves conseqüències per a Andorra, serà la peculiaritat institucional andorrana, juntament amb la tenacitat de les institucions, el que possibilitarà el manteniment de la neutralitat i la sobirania andorranes, i el mapa de Lengelée, del 1777, n'és una mostra.

Susanna Vela Palomares
Cap de l'Àrea d'Arxius i Gestió de Documents
Arxiu Nacional d'Andorra

CARTE
GEOGRAPHIQUE
DE LA VALLÉE
D'ANDORRA
 PAYS NEUTRE
 Levée et Dessinée
 Par Mr. Lengelée
 Ing. Geographe du Roi

REMARQUE

- Eglise ou Abbat
- Chapelle
- Borde
- Monts ou cims
- Village
- Routes
- Pass de Pierre
- Pass de Bois
- Chateau Ruiné
- Fort
- Mine de Fer
- Riviere

Echelle de 8000 Toises

CARTE GEOGRAPHIQUE DE LA VALLÉE D'ANDORRA Pays Neutre. Levée et Dessinée par Mr. Lengelée Ing. Geographe du Roi. - 1777 - ca. 1:62.000- mapa, manuscrit en color; 55,5 x 84,5 cm. Original conservat a l'Arxiu Nacional d'Andorra. Fons cartogràfic, número 2

Andorra, país neutral, situat a la part meridional de la cadena dels Pirineus [...] ha estat, des de temps immemorials, una república lliure, on els drets i costums han estat constantment respectats per ambdues nacions veïnes (1801)*

Nicolas Lengelée ens regala una peça cartogràfica excepcional, de grans dimensions, manuscrita i pintada amb gran habilitat artística, que dota les Valls d'Andorra d'un dels instruments administratius més preuats: el dibuix del seu territori. Aquest és el primer mapa geogràfic oficial que es coneix de les Valls d'Andorra.

La presència de símbols oficials en la cartografia és un indicador que es tracta d'un mapa autoritzat. És un mapa presidit per l'escut i amb un ampli espai dedicat al títol: *Carte géographique de la Vallée d'Andorra Pays Neutre*, denominat així de forma expressa, atès que a les minutes conservades a l'Institut National de l'Information Géographique et Forestière (IGN) s'annota «on fera aussi attention de mettre la Vallée d'Andorre, Pays neutre au lieu de souverain». L'autor obeeix aquesta consigna atribuïda al mapa general de França, tot i que la delimitació geogràfica es reforça molt clarament amb una línia vermella que assenyala la frontera que separa Andorra del comtat de Foix i de la Cerdanya espanyola.

Lengelée va ser una persona formada a París, on va estudiar humanitats, llengües clàssiques, matemàtiques, geografia i tècniques de dibuix geogràfic. A partir del 1771 va participar en el Servei de la Societat del Mapa General de França, fundada el 1756 per Cassini de Thury (Cassini III). Assignat com a geògraf del Llenguadoc-Rosselló, s'hi quedà a viure de forma permanent i va seguir treballant per al mapa general de França de Cassini. S'ocupà, juntament amb altres cartògrafs i geògrafs, de fer els aixecaments i les comprovacions de la zona sud: Puigcerdà i Andorra. Els fulls 40 i 40+ són els que, dins del mapa general, conformen el territori andorrà.

Aprofitant l'estada de Lengelée al país, i els coneixements adquirits, les autoritats andorranes li van encomanar aquest mapa individualitzat, que va il·lustrar amb detall marcant les zones boscoses, ombrejant els relleus i les valls, pintant els rius, posant color als llacs, dibuixant els nuclis de població..., fins a aconseguir un excepcional mapa policromat, ric i precís en toponímia i en llocs d'activitat agrícola i industrial, i en què identifica punts estratègics presos a partir de triangulacions i traslladats a escala.

Com es testimonia en les memòries del mapa de Cassini, Lengelée va fer els aixecaments sobre el terreny. La major part de referències estan preses de muntanya a muntanya; per exemple, es van dibuixar els triangles següents: pic d'*ancla* (pic d'Enclar) - pic de Casamanya - pic de *Caoulle* (collada de la Caulla); pic de la *Redorte* (collada d'Enradort) - pic d'*ancla* - pic de *Canolic* (Canòlic); pic de Casamanya - pic de la *Redorte* - pic de la *Serrere* (Serrera). Altres triangles inclouen un objecte situat en promontoris, però més a la vall, com els casos següents: pic de *Caoulle* - senyal del pic d'*An[ella]* [sic] - *chapelle de Sispony*; pic de Casamanya - pic de *Caoulle* - *clocher de St Julia*; pic de Casamanya - pic de la *Redorte* - *clocher d'Encamp*... Els punts de referència són els elements que els geògrafs i enginyers identificaven com a inamovibles, reconeixadors, i que, situats en punts elevats, es poden trobar amb facilitat.

* Còpia de la carta adreçada pel Consell General al prefecte del Departament de l'Arieja per demanar la confirmació i el restabliment dels antics privilegis. Arxius Nacionals de França, F2 477.

Aquest acurat treball es tradueix al mapa en un destacat recull de toponímia: *Marade deu de Canolic, Nagual, Llumeneres, Cartes, Forest de la Rabass, Moline*, a Sant Julià de Lòria; *ascas, Aransal, almas, erts, [Camps] de Vilaró, Bordes d'Ansalonga, la Seca, Santa Barba, Le Pui*, a la Massana; *Le Fené, Angourdany, Bordes de Romeu, Mas delnogue, Pio Fosa*, a la zona del Madriu; *Ste [Crist]*, situat a Sant Miquel de Prats; *Ransol, le Tarté, la Coste, Palanqueró, herbes migeres i les fanfarres*, a la zona de la Solana d'Andorra; *Pas de la Case, Port de Framiquel, Montagne de la Redor[-]e*, entre els Pessons i les bordes d'Envalira, i així també amb els rius i els pics.

A més a més, la informació dels noms de lloc identifica les esglésies o la parròquia, les capelles, les bordes, els oratoris, el castell en ruïnes, la mina de ferro, els ponts de pedra; també els ponts de fusta que correspondrien a les palanques, el molí d'aigua i les fargues. Un país molt boscos amb petits nuclis de població i zones habitades i una important activitat de zones ocupades per petites activitats «industrials», com les fargues o els molins moguts per l'aigua. Seguint el riu d'Oss s'hi marquen tres molins; a Andorra la Vella, se n'assenyala un; al *Romadriu R*, molt junts i entre un pont i una palanca, n'assenyala tres de seguits; a la zona d'*Apal* i *Aransal*, cinc; des del Serrat fins a la Massana passant per les fargues del Serrat i d'Ordino, en marca setze. Tornant a la zona de Canillo, entre Meritxell i Prats n'hi ha dos; cap a les granges de Montaup, cinc, situats molt a prop els uns dels altres, un altre a Sant Joan de Caselles, cinc més fins a Sant Pere del Tarter i dos a la zona dels Cortals d'Encamp. En total s'identifiquen, el 1777, quaranta-dos molins.

Lengelée va fer un treball acurat per al mapa general de França que va saber traslladar a la voluntat dels andorrans. Aquest mapa va estar durant molt de temps exposat a la seu del Consell General a la Casa de la Vall, sobre un suport de vellut que li ha conferit aquesta coloració vermellova amb què el veiem avui. L'any 1996 es va dipositar a l'Arxiu Nacional, on se li han aplicat tècniques de preservació per garantir-ne la conservació i la perdurabilitat.

Cinta Pujal Carabantes
Arxiu Nacional d'Andorra

© Pròleg: Susanna Vela Palomares (Arxiu Nacional d'Andorra)
© Estudi introductor: Cinta Pujal Carabantes (Arxiu Nacional d'Andorra)
© Edició facsímil, desembre 2014: Crèdit Andorrà

Impressió:
www.cegeglobal.com

ISBN: 978-99920-4-008-9
DL: AND.52-2016

Sota les sancions previstes per les lleis, queden rigorosament prohibides, sense l'autorització expressa i per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment –inclosos la reprografia i el tractament informàtic– i la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant la venda, el lloguer o el préstec públic.

Crédit Andorrà
al vostre servei i al servei del país

Amb la col·laboració de:

Govern d'Andorra